

Undervisningsforløb til Arbejde og arbejdsmarkedet i samfundsfagligt perspektiv

Nedenfor er anført to undervisningsforløb: Et mere projektorienteret forløb og et mere traditionelt forløb.

1. ET TEMATISK/PROBLEMORIENTERET FORLØB: Udfordringer for det danske arbejdsmarked

Forløbet er todelt: **a)** En gennemgang af grundbegreberne (kernestof; need to know) i forbindelse med arbejdsmarkedet og derefter **b)** et mere projektorienteret forløb, hvor udfordringerne for det danske arbejdsmarked behandles af eleverne i gruppearbejde. Denne sidste del peger fremad mod de store opgaver (SSO, SRP) ved at eleverne selv skal supplere bogen med materiale de selv søger og i arbejdet gør sig overvejelser med metode. Altså mere orienteret mod de faglige mål samt at se arbejdsmarkedet i forhold til fagets øvrige discipliner.

Kernestof:

- identitetsdannelse og socialisering samt social differentiering og kulturelle mønstre i forskellige lande, herunder Danmark
- velfærdsprincipper og forholdet mellem stat, civilsamfund og marked, herunder markedsmekanismen og politisk påvirkning heraf
- globaliseringens og EU's betydning for den økonomiske udvikling i Danmark, herunder konkurrenceevne og arbejdsmarkedsforhold
- kvalitativ og kvantitativ metode samt systematisk behandling af forskellige typer data
- statistiske mål, herunder lineær regression og statistisk usikkerhed.

Faglige mål:

- anvende og kombinere viden og kundskaber fra fagets discipliner til at undersøge aktuelle samfundsmæssige problemstillinger i Danmark og andre lande og diskutere foreliggende og egne løsninger herpå
- anvende viden, begreber og faglige sammenhænge fra kernestoffet og forskellige teorier fra fagets discipliner til at forklare og diskutere samfundsmæssige problemstillinger og udviklingstendenser
- undersøge og dokumentere et politikområde, herunder betydningen af EU og globale forhold
- formulere præcise faglige problemstillinger, herunder hypoteser, og indsamle og bearbejde dansk og fremmedsproget materiale, herunder statistisk materiale, til at undersøge og diskutere problemstillinger og konkludere
- forholde sig kritisk til forskelligartede materialer fra forskellige typer afsendere og anvende viden om samfundsvidenskabelig metode til at gennemføre mindre empiriske undersøgelser
- påvise faglige sammenhænge og udviklingstendenser ved hjælp af foreliggende og egne beregninger, tabeller, diagrammer og modeller med brug af digitale hjælpemidler

- analysere og formidle – skriftligt og mundtligt – empiriske og teoretiske sammenhænge på en struktureret og nuanceret måde på fagets taksonomiske niveauer med anvendelse af fagets terminologi

a) Gennemgang af grundbegreber omkring arbejde og arbejdsmarked

Lektion	Fokus	Materiale
1	<p>a) Interviewe forældre og bedsteforældre om deres tilknytning til og erfaringer på arbejdsmarkedet (stikord: uddannelse, faglært, ufaglært, kontor, butik, offentlig privat hvordan bliver/blev løn- og arbejdsvilkår fastsat, fagforening, A-kasse, strejke, løn, oplevede forbedringer/stramninger, kønsforskelle).</p> <p>b) Finde mindst tre forskellige supplerende materiale omhandlende arbejde/arbejdsmarkedet (søge på fx Infomedia)</p> <p>c) Matrixgruppearbejde: Finde fællestræk/forskelle. Systematisere materialet → kort fremlæggelse</p> <p>d) Diskussion: Hvordan har arbejdsmarkedet udviklet sig? Egne erfaringer med arbejdsmarkedet? Sammenholde med Grys erfaringer.</p> <p>Opgaven nederst side 11</p>	<p>Side 8-11</p> <p>Debatten den 2.februar 2023. Slut med st.bededag. Kan findes på CFU.</p>
2	<p>Arbejdsbegrebet</p> <p>Opgaver side 17</p>	Side 12-17
3	<p>Arbejdet ændrer karakter</p> <p>Klassen opdeles i grupper, som hver fremlægger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karl Marx • Durkheim • Weber • Sennett • Hochschild • Rosa <p>Opsamling med afsæt i figur 1.3</p>	Side 17-31
4	<p>Den danske model. Fagforeninger og arbejdsgivere</p>	Side 57-64; side 154

5	Grundlæggende begreber: Arbejdsstyrke, erhvervsfrekvens, beskæftigelsesfrekvens, arbejdsløshed	Side 88-95 og 97-102
6	Flexicurity	Side 116-127
7	Det danske arbejdsmarked som en del af EU's indre marked	Side 144-152 og figur side 167

b) **Projekttdel:** Umiddelbart kan der identificeres følgende problemstillinger/udfordringer:

1. **Hvordan ændrer arbejdet karakter og hvordan påvirker dette balancen mellem arbejds- og familieliv med hvilke konsekvenser.**
2. **Hvilken betydning har arbejdsmarkedet for ulighed i Danmark?**
3. **I hvilket omfang kan den danske model overleve, når der ses på især det offentlige arbejdsmarked?**
4. **I hvilket omfang er der mangel på arbejdskraft nu og i fremtiden (2030) og hvordan kan manglen dokumenteres? Løsninger?**
5. **Hvordan vil ny teknologi (herunder AI) påvirke arbejdsmarkedet?**
6. **Løngabet mellem mænd og kvinder: Hvorfor? Løsninger?**
7. **Hvordan forskubbes balancen i flexicurity-modellen?**
8. **Er det indre marked for arbejdskraft i EU en fordel for det danske samfund, herunder danske lønmodtagere?**
9. **Hvordan påvirker udviklingen på arbejdsmarkedet muligheden for at nå de økonomiske mål?**

Alt efter klassens niveau kan hver problemstilling yderligere udfoldes med underspørgsmål, som skal besvares.

Krav og omfang: 4 lektioner til at udarbejde mundtligt oplæg på 20 minutter. I behandlingen af problemstillingen skal indgå både kvantitativ og kvalitativ empiri og overvejelser om metode (hvordan grebet det her an?). Evt. kan grundlæggende metodestof gennemgås (fx Anders Hassing m.fl.: Metodebogen, 2. udgave side 106-108 og 1. udgave side 126-128).

Nedenfor uddybes de enkelte punkter med henvisning til relevant materiale i Arbejde og arbejdsmarked (A&A) og supplerende materiale.

1. Hvordan ændrer arbejdet karakter og hvordan påvirker dette balancen mellem arbejds- og familieliv med hvilke konsekvenser. Og hvordan kan balancen genoprettes.

A&A side 17-38.

Relevante underspørgsmål:

- Hvordan har arbejdstiden udviklet sig historisk?

- Hvordan er tidsforbruget fordelt mellem lønnet arbejde og husligt arbejde og hvordan er den kønslige fordeling?
- Hvordan opleves balancen mellem familie- og arbejdsliv?
- Hvad er konsekvenserne af manglende balance mellem arbejdsliv og hverdagsliv? Trivsel, stress, skilsmisse m.v.
- Løsninger: Firedagsuge, Ærø-manifestet m.v.

Supplerende stof:

- Christian Jensen, Tilbage til arbejdet. Politiken den 6.november 2023. (anmeldelse af Kaare Dybvads bog).
- Laura Friis Vang, Abildgaard: Arbejdet i familien bør anerkendes. Information 12.oktober 2023. (Interview med De konservatives ordfører Mette Abildgaard om genoprettelse af balancen mellem familie- og arbejdsliv)
- Nicolai Bentsen, Nogen kan planlægge – andre bliver planlagt. Information den 1.februar 2023.
- Sarah Skarum, Firedages arbejdsuge gør medarbejderne gladere og gladere og øger produktiviteten. Politiken den 23.februar 2023.
- Julie Katinka Herdal Molbeck, Indret arbejdsmarkedet på families præmisser. Information den 15.marts 2023.
- Christine Brochdorf, Vi skal gentænke balancen mellem arbejdslivet og arbejdsdagen. Politiken den 5.marts 2023.
- Kenneth Lund, Bekæmp lønarbejdet! Politiken den 16.oktober 2022.
- Lærke Cramon, Tavse protester. Information den 1. januar 2023.
- Lisbeth Bech Nielsen m.fl., Kortere arbejdsuge kan løse arbejdsmarkedets kriser. Information den 4.oktober 2022.
- Christian Johannes Idskov, Vi orker ikke at arbejde mere. Politiken den 29.januar 2023. (Gennemgang af skønlitterære værker med et arbejdsmarkedsrelateret tema – evt. inspiration til SRP i dansk og samfundsfag)
- Olivia Emma Espersen, Dansk virksomhed har indført firedages arbejdsuge. Berlingske 29.januar 2024.

2. Hvilken betydning har arbejdsmarkedet for ulighed i Danmark?

A&A side 44-52 og side 134-135

Supplerende stof:

- Eskil Halberg, Klassekamp i fagbevægelsen. Information den 11. oktober 2023.
- Per Thiemann, Det danske uddannelsessystem tager fra de fattige og giver til de rige. Politiken den 31.marts 2023.
- Martine Amalie Krogh, ”OK23 er også en fordelingskamp mellem klasserne”. Information 6.marts 2023.

3. I hvilket omfang kan den danske model overleve?

A&A side 58-78

Relevante underspørgsmål:

- Faldende opbakning til fagforeninger (A&A side 60-64)
- Det offentlige arbejdsmarked (A&A side 75-78)
- Udvikling i EU (A&A side 163-164)
- Det todelte arbejdsmarked (A&A side 129-132)

Supplerende stof:

- Eskil Halberg, Forfatter: Mens nogle luner sig ved overenskomsten, kæmper mange lønmodtagere fortsat en daglig kamp. Politiken 11.april 2023.
- Eskil Halberg, Den ensomme servicemedarbejder. Information den 30.oktober 2023.
- Lawand Hiwa Namo, Inden ny FH-formand går på pension, kan fagbevægelsen være styrtet i grus. Politiken 28.oktober 2023.
- Eskil Halberg, Klassekamp i fagbevægelsen. Information den 11. oktober 2023.
- Anders Jerichow, Sygeplejersker betaler for deres loyalitet over for os andre. Politiken den 12.april 2023.
- Nicolai Bentsen, Den danske model er uovertruffen. Information den 15.marts 2023.

4. I hvilket omfang er der mangel på arbejdskraft nu og i fremtiden (2030) og hvordan kan manglen dokumenteres? Løsninger?

A&A side 88-93; 136-142.

Relevante underspørgsmål:

- Hvordan vil udbud og efterspørgsel efter arbejdskraft udvikle sig? Generelt? Opdelt på delmarkeder?
- Hvordan kan problemet med den manglende arbejdskraft løses?

Supplerende stof:

- Leder, Slip den lokale løndannelse fri. Information den 2.oktober 2023.
- Mette Frederiksen, Troels Lund Poulsen, Mangel på arbejdskraft er et af landets største problemer. Politiken den 29.april 2023.
- Kristian Villesen, Deltidsnationen. Information den 28.januar 2023.

5. Hvordan vil ny teknologi (herunder AI) påvirke arbejdsmarkedet?

A&A side 102-110

Supplerende stof:

- Toor Juul Growth, Vi har kurs direkte mod fritidssamfundet. Politiken 24.marts 2023.
- McKinsey & Company, [Det økonomiske potentiale i generisk AI i Danmark](#). 2023.

- Kasper Kaasgaard, Robotterne kommer. Flere danskere er begejstrede end skræmte. Altinget den 12.juni 2017.

6. Løngabet mellem mænd og kvinder: Hvorfor? Løsninger?

A&A side 81-85; 95-97

Relevante underspørgsmål:

- Hvordan kan lønforskelle mellem mænd og kvinder forklares?
- Hvordan kan gabet formindskes eller helt fjernes?

Supplerende stof:

- Louise Schou Drivholm, Løngabet består. Information den 8.marts 2023.
- Leder, Fortsat brug for ligelønskamp. Information den 9.marts 2023.
- Dorthe Boe Danbjerg, Selvfølgelig er det diskrimination, når kvindefag lønnes lavere. Information den 28.december 2022.
- Louise Sschou Drivholm, Det går (stadig) virkelig langsomt med ligestillingen i bestyrelseslokalerne. Information den 11.januar 2023.
- Anna Storr-Hansen m.fl., Køn og ligestilling. Forlaget Columbus

7. Hvordan forskubbes balancen i flexicurity-modellen?

A&A side 127-135

Relevante underspørgsmål

- Hvad er principperne i flexicurity-modellen?
- Hvordan har balancen i modellen forskubbet sig?
- Hvilke udfordringer står modellen overfor?

Supplerende stof:

- Katrine Juul Friis, Unik dansk model under pres – derfor kræver 3F mere i dagpenge. Berlingske den 28.maj 2021.
- Preben Wilhjelm, Flexicurity: Den danske model er under pres. Politiken den 2.december 2018.
- Signe Løntoft, Borgerløn er det eneste der kan redde prekariatet. Altinget den 21.oktober 2017.

8. Er det indre marked for arbejdskraft i EU en fordel for det danske samfund, herunder danske lønmodtagere?

A&A side 155-164

Relevante underspørgsmål

- Hvilke principper er gældende i EU's indre marked hvad angår markedet for arbejdskraft?
- Hvordan påvirkes det danske arbejdsmarked af arbejdskraftens fri bevægelighed?
- Fordele og ulemper ved arbejdskraftens fri bevægelighed.

Supplerende stof:

- Nikolaj Villumsen m.fl., EU's mindstelønsdirektiv er en fantasi. Information den 20. februar 2023.
- David Rebouh, DONG-leverandør: [Italiensk firma nægter at acceptere kæmpebod](#). Fagbladet 3F 13.december 2017.

9. Hvordan påvirker udviklingen på arbejdsmarkedet muligheden for at nå centrale økonomiske mål?

A&A side 102-115

Relevante underspørgsmål

- Hvad er de centrale mål for dansk økonomi?
- Hvordan er det gået med dansk økonomi med hensyn til at opfylde centrale økonomiske mål? Er der udfordringer?
- Hvordan er sammenhængen mellem udviklingen på arbejdsmarkedet og de centrale økonomiske mål ('kriterier for en god økonomi')

Supplerende stof:

- Gustav Elias Dahl, Økonom: Der kan være langt flere milliarder i råderummet, end politikerne tror. Politiken den 22.januar 2023.
- Villads Andersen, Kan vi regne med regnestykkerne. Information den 11.marts 2023.

2. ET STANDARDFORLØB

Kernestof:

- identitetsdannelse og socialisering samt social differentiering og kulturelle mønstre i forskellige lande, herunder Danmark
- velfærdsprincipper og forholdet mellem stat, civilsamfund og marked, herunder markedsmekanismen og politisk påvirkning heraf
- globaliseringens og EU's betydning for den økonomiske udvikling i Danmark, herunder konkurrenceevne og arbejdsmarkedsforhold
- kvalitativ og kvantitativ metode samt systematisk behandling af forskellige typer data
- statistiske mål, herunder lineær regression og statistisk usikkerhed.

Faglige mål:

- anvende og kombinere viden og kundskaber fra fagets discipliner til at undersøge aktuelle samfundsmæssige problemstillinger i Danmark og andre lande og diskutere foreliggende og egne løsninger herpå
- anvende viden, begreber og faglige sammenhænge fra kernestoffet og forskellige teorier fra fagets discipliner til at forklare og diskutere samfundsmæssige problemstillinger og udviklingstendenser
- undersøge og dokumentere et politikområde, herunder betydningen af EU og globale forhold
- formulere præcise faglige problemstillinger, herunder hypoteser, og indsamle og bearbejde dansk og fremmedsproget materiale, herunder statistisk materiale, til at undersøge og diskutere problemstillinger og konkludere
- forholde sig kritisk til forskelligartede materialer fra forskellige typer afsendere og anvende viden om samfundsvidenskabelig metode til at gennemføre mindre empiriske undersøgelser
- påvise faglige sammenhænge og udviklingstendenser ved hjælp af foreliggende og egne beregninger, tabeller, diagrammer og modeller med brug af digitale hjælpemidler
- analysere og formidle – skriftligt og mundtligt – empiriske og teoretiske sammenhænge på en struktureret og nuanceret måde på fagets taksonomiske niveauer med anvendelse af fagets terminologi

Supplerende materiale: Der er forslag til de enkelte punkter i det tematiske forløb. Tv-udsendelser omhandlende arbejdsmarkedsrelateret stof kan nemmest findes ved at søge i TV-samlingen i CFU. Mange af temaerne (ligeløn, den danske model, mangel på arbejdskraft m.v.) er behandlet i Debatten og Deadline.

Lektion	Fokus	Materiale
1	<p>a) Interviewe forældre og bedsteforældre om deres tilknytning til og erfaringer på arbejdsmarkedet (stikord: uddannelse, faglært, ufaglært, kontor, butik, offentlig privat hvordan bliver/blev løn- og arbejdsvilkår fastsat, fagforening, A-kasse, strejke, løn, oplevede forbedringer/stramninger, kønsforskelle).</p> <p>b) Finde mindst tre forskellige supplerende materiale omhandlende arbejdsmarked (søge på Infomedia)</p> <p>c) Matrixgruppearbejde: Finde fællestræk/forskelle. Systematisere materialet → kort fremlæggelse</p> <p>d) Diskussion: Hvordan har arbejdsmarkedet udviklet sig? Egne erfaringer med arbejdsmarkedet? Sammenholde med Grys erfaringer.</p> <p>e) Opgaven nederst side 11</p>	<p>Introduktion (side 8-11).</p> <p>Debatten den 2.februar 2023. Slut med st.bededag. Kan findes på CFU.</p>
2	<ul style="list-style-type: none"> • Arbejdsbegrebet • Opgaver side 17 	Side 12-17
3	<p>Arbejdet ændrer karakter</p> <p>Klassen opdeles i grupper, som hver fremlægger:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Karl Marx b) Durkheim c) Weber d) Sennett e) Hochschild f) Rosa <p>Opsamling med afsæt i figur 1.3</p>	Side 17-31
4	<p>Passer teorierne på Danmark?</p> <p>Metodeovervejelser</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Forskel mellem deduktiv og induktiv tilgang b) Operationalisering: Hvordan måle de centrale begreber i figur 1.3 og i teorierne? c) Hvilke påstande om ændringer i arbejdet kan udledes af hhv. Sennett, Hochschild og Rosa? d) Undersøg om påstandene passer, herunder om der savnes empiri? <p>Kan evt. udmøntes i en hjemmeopgave.</p>	Side 31-38.

5	Hvordan skabe bedre balance i arbejdslivet? Elever fremlægger de forskellige forslag, herunder: Hvad er det gode arbejde? Hvilke krav vil de selv stille til det gode arbejde?	Side 38-44 og 53-56
6	Skaber arbejdsmarkedet øget ulighed? Hvad er økonomisk ulighed? Hvordan måles den? Og hvordan kan ulighed forklares? Minder velfærdsstaten ulighed? Aktør-struktur begrebet	Side 44-52 og 134-135
7	Den danske model. Fagforeninger og arbejdsgivere	Side 57-64; side 154
8	Løndannelse	Side 64-75
9	Overlever den danske model? Det todelte arbejdsmarked EU	Side 75-78 Side 130-31 Side 163-164
10	Lønforskelle <ul style="list-style-type: none"> • Uddannelse • Køn • Danskere og fremmed arbejdskraft • Lodrette arbejdsdeling • Branche 	Side 78-88; side 95-97; side 155-58
11	Grundlæggende begreber: Arbejdsstyrke, erhvervsfrekvens, beskæftigelsesfrekvens, arbejdsløshed	Side 88-95 og 97-102
12	Arbejdsmarkedet og de økonomiske mål. Kan fungere som repetition af økonomi	Side 102-115
13	Forskydes balancen i flexicurity-modellen? Gennemgang af modellen. Gruppearbejde over forskydninger i balancen.	Side 116-127 og 127-135
14	Mangel på arbejdskraft? Hvad så? Løsninger?	Side 136-143
15	Det indre marked i EU og det danske arbejdsmarked	Side 144-152
16	Konsekvenser af det indre marked for arbejdskraft i EU og i Danmark. Overlever den danske model?	Side 152-162
17	Opsamling Centrale begreber Udfordringer for det danske arbejdsmarked. Evt. hjemmeopgave. Se liste på bogens hjemmeside	

